

سیاست جنایی ایران در قبال اعتیاد و قاچاق مواد مخدر

www.ketab.ir

روح الله خلیلی

سرشناسه	: خلیلی، روح‌الله، ۱۳۵۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: سیاست جنایی ایران در قبال اعتیاد و قاچاق مواد مخدر / روح‌الله خلیلی.
مشخصات نشر	: آمل: وارث‌وا، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۹۰ ص.
شابک	: ۱۰۰۰۰۰ ریال 3-24-8818-600-978:
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه
موضوع	: مواد مخدر -- ایران -- قاچاق
موضوع	: Drug traffic -- Iran
موضوع	: مواد مخدر -- ایران
موضوع	: Narcotics -- Iran
موضوع	: جرم‌شناسی -- ایران
موضوع	: Criminology -- Iran
رده بندی کنگره	: HV ۵۸۴۰ ۱۳۹۶ ۸ خ ۹ الف /
رده بندی دیویی	: ۲۹۳۰۹۵۵/۳۲۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۸۰۶۲۹

سیاست جنایی ایران در قبال اعتیاد و قاچاق مواد مخدر روح‌الله خلیلی

صفحه آرای: محمدرضا پیرن

طرح جلد: حسام محمدزاده

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۶

چاپ و صحافی: غدیر

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ

انتشارات وارث‌وا

نشانی: آمل / خ نور / ده‌متری اول / ک خطیبی / طبقه فوقانی پاساژ ثانی

آدرس الکترونیکی: vareshva28@yahoo.com

۰۱۱۴۴۲۶۸۷۰۹ - ۰۹۱۱ ۱۲۷ ۶۶۱۰ - دورنگار: ۰۱۱۴۴۲۶۸۷۰۹

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
	فصل اول- مفاهیم و مبانی تحقیق
۷	مبحث اول- مفهوم شناسی / اژه ها
۷	گفتار اول- مفهوم سیاست جنایی و اقسام آن
۷	بند اول- سیاست جنایی
۱۰	بند دوم- اقسام سیاست جنایی
۱۳	بند سوم- مفهوم اعتیاد
۱۵	بند چهارم- مفهوم قاچاق
۲۰	گفتار دوم- مفهوم موادمخدر و روان گردان و تقسیمات آن
۲۰	بند اول- موادمخدر
۲۱	بند دوم- مواد روان گردان
۲۲	بند سوم- تقسیمات مواد روان گردان
۲۸	گفتار چهارم- اعتیاد از منظر دو علم جرم شناسی و حقوق جزا
۲۸	بند اول- اعتیاد از دیدگاه جرم شناسی
۳۰	بند دوم- اعتیاد از دیدگاه حقوق جزا
۳۱	مبحث دوم- پیشینه ی قانون گذاری ایران در زمینه اعتیاد و تأثیر کنوانسیون ها بر آن
۳۱	بند اول- در دوران قبل از انقلاب

۳۳..... بنددوم- دردوران بعد از انقلاب

۳۶..... بندسوم- اعتیاد در کنوانسیون‌های بین‌المللی

فصل دوم- اقدامات پیشگیرانه و حمایتی

۳۹..... مبحث اول- آثار سوء جرم‌انگاری اعتیاد

۳۹..... گفتاراول- عدم کارایی کیفر

۴۰..... بنداول- تأثیرات عام کیفر

۴۳..... بنددوم- تأثیرات خاص کیفر

۴۶..... بندسوم- معایب کیفر

۵۱..... گفتار دوم- چالش‌های حقوق بشری

۵۱..... بنداول- جرم‌انگاری

۵۴..... بنددوم- چالش در حقوق معتادان

۶۰..... مبحث دوم- رویکرد پیشگیرانه و درمانی- در قانون اصلاحی ۱۳۸۹

۶۰..... گفتاراول- تأکید بر درمان و بازپروری

۶۰..... بنداول- تبیین ماهیت

۶۴..... بنددوم- زندان و اقدامات جایگزین

۶۷..... بندسوم- حمایت از بزه‌دیدگان مواد روان‌گردان

۷۱..... گفتاردوم- نقد و بررسی قانون ۱۳۸۹

۷۱..... بنداول- نقاط قوت

۸۵..... بنددوم- نقاط ضعف

فصل سوم- قاچاق و تحکیم گرایش سرکوبگر

۹۳..... مبحث اول- ویژگی‌های سیاست جنایی در زمینه قاچاق

۹۳..... گفتاراول- جرم‌انگاری قاچاق روان‌گردان‌های صنعتی غیر دارویی

۹۳..... بنداول- عناوین مجرمانه

۱۰۹	بند دوم - مرتکبان
۱۱۱	گفتار دوم - پاسخ به قاچاق و تاثیر تعديل کننده‌های مجازات در آن
۱۱۱	بند اول - پاسخ‌های سرکوبگر
۱۲۹	بند دوم - پاسخ پیشگیرانه
۱۳۲	بند سوم - تأثير تعديل کننده‌های مجازات در میزان آن
۱۴۱	مبحث دوم - مقررات شکلی قاچاق و نقاط قوت و ضعف قانون اصلاحی در قبال آن
۱۴۱	گفتار اول - داسرا، دادگاه صالح و تشریفات قبل بعد از صدور حکم
۱۴۱	بند اول - صلاحیت داسرا و دادگاه رسیدگی کننده
۱۴۴	بند دوم - مرحله قبل از صدور حکم (داسرا)
۱۵۸	بند سوم - مرحله‌ی پر از صدور حکم
۱۶۱	گفتار دوم - نقاط قوت و ضعف قانون اصلاحی ۱۳۸۹
۱۶۱	بند اول - نقاط قوت
۱۶۸	بند دوم - نقاط ضعف
۱۷۲	نتیجه گیری
۱۷۵	کتابنامه

مقدمه

بسیاری از بلایا و بحران‌های جهانی از زمان پیدایش جوامع بشری، موجودیت و بقای انسانها را به خطر انداخته‌اند و بسیاری از این بحران‌ها حتی نقشه جغرافیایی و سیاسی جهان را دستخوش تغییر و تحول کرده است. مسأله مواد مخدر بخصوص سوء مصرف آن نیز شاید پس از جنگ دومین عامل خطر ساز و بحران‌ساز موجودیت جامعه انسانی است. آنچه که این پدیده را به عنوان بلیه جهانی، تهدید کننده امنیت ملی و بین‌المللی و عامل تأثیر بر سلامت فکری، جسمی و اخلاقی انسان‌ها تبدیل کرده قاچاق بین‌المللی آن، گسترش این تجارت سیاه و مرگبار و سوء مصرف آن در جهان است. گفته می‌شود قاچاق و تجارت بین‌المللی مواد مخدر پرخطرترین معامله جهانی است.

به جرأت می‌توان گفت که امروزه در تمام کشورهای جهان مسئله‌ی مواد مخدر یکی از مشکلات اساسی، بنیادین و خطر ساز برای حیات اجتماعی و بشری آن شناخته می‌شود. هر ساله مبالغ هنگفتی از طرف دولت‌ها صرف مبارزه با آن می‌گردد ولی همچنان رقم باندهای قاچاق مواد مخدر و تعداد معتادین رو به افزایش است. این تهدید جهانی متأسفانه جوامعی را با چالش بیشتر روبرو می‌سازد که عمده جمعیت آن کشورها را افراد جوان تشکیل می‌دهد، جوانانی که بایستی آینده‌ساز و معمار بنای جامعه خویش باشند و تأسف بارتر این که کشور ما جزء این دسته قرار می‌گیرد.

مواد مخدر زندگی جوامع و انسانها را نابود می‌سازد و موجب بروز جرایم می‌گردد و کلیه بخشهای جامعه را در هر کشور تحت الشعاع قرار می‌دهد. با وجود تلاشهای بسیار سازمانهای جهانی و بسیاری از کشورها همچون کشور خودمان، روز به روز به جمعیت معتاد جهان افزوده می‌شود و نکته‌ای که نگران‌کننده‌تر از این است، تغییر الگوی مصرف از

مواد مخدر سنتی به مواد صنعتی است که روان‌گردان‌های صنعتی غیر دارویی از این دسته هستند.

اگر در گذشته تولید مواد مخدر مدت زمان زیاد و همچنین مکانی وسیع نیاز داشت. امروزه با زمانی خیلی کوتاه‌تر و مکانی بسیار کوچک‌تر می‌توان موادی به مراتب مخرب‌تر تولید کرد که پیشرفت تکنولوژی نیز این روند را سریع‌تر کرده است. این امکان، روند مبارزه با تولید روان‌گردان‌ها را بسیار سخت‌تر کرده است. در این تحقیق، دلیل بررسی مسائل مربوط به روان‌گردان‌های صنعتی غیر دارویی به دلیل استفاده در حال رشد از این مواد و تغییر انحوی مصرف افراد معتاد در جامعه طی چند سال اخیر و در نهایت توجه قانون‌گذار در قانون مجرای به موجب ۱۳۸۹ به این مواد است. با سیری در تاریخ سیاست جنایی ایران از اولین قانونگذاری در سال ۱۲۸۹ تا اکنون متوجه خواهیم شد که با وجود قانونگذاری‌های بسیار حاشیه‌ناگفته مجازات‌ها در بهره‌ای از زمان و اعمال مجازات‌های شدید مانند اعدام و حبس‌های دراز مدت و... به دلیل نبود یک استراتژی واحد و مدت دار و برنامه‌ریزی دقیق و گاه اقدامات عجولانه، سپس رها کردن آن پس از مدتی و صرف هزینه‌های هنگفت مخصوصاً در سال‌های اخیر، کشور ما توفیق چندانی در قبال مبارزه با جرایم مواد مخدر و متناسب با موضوع جاری یعنی اعتیاد و قاچاق مواد مخدر نداشته است. البته ناگفته نماند که اقدامات بین‌المللی در این زمینه نیز آنچنان کارساز نبوده و با وجود تصویب سه کنوانسیون عمده بین‌المللی این اساس مسئولیت جهانی نیز نتوانسته آن‌گونه که شایسته است با روند رو به رشد قاچاق و در پس آن اعتیاد به این مواد مبارزه کرده و موفق باشد.

دلیل این مدعا را می‌توان ارائه آمار و اخباری که در این زمینه هرروز در سایت‌ها و شبکه‌های خبری می‌آید عنوان کرد ولی به هر حال انجام این اقدامات از عدم انجام آن و رها شدن مؤثرتر و بهتر است. عمده مواد مخدر مصرفی در کشور ما در کشورهای همجوار افغانستان و پاکستان تولید می‌شده ولی اکنون که مصرف مواد روان‌گردان صنعتی غیر دارویی از مصرف مواد مخدر سنتی بیشتر شده مشکل دیگری را به مشکلات مبارزه با مواد مخدر در کشور ما تبدیل کرده است. اگر تا چند سال پیش نیروهای انتظامی برای

مبارزه با محموله‌های بزرگ درگیر می‌شدند اکنون این مبارزه بسیار سخت‌تر شده است زیرا می‌توان یک کیف دستی کوچک را محلی برای جابه‌جایی و حمل و نقل مواد روان‌گردان که اکثراً به صورت پودر یا قرص هستند اختصاص داد.

اصلی‌ترین موضوع تحقیق حاضر تحولات اخیر سیاست جنایی ایران در قبال اعتیاد و قاچاق روان‌گردان‌های صنعتی غیر دارویی، در پی اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر ۱۳۷۶، در سال ۱۳۸۹ است که نقطه عطف این قانون را می‌توان اطلاق کلمه «بیمار» به شخص معتاد دانست جایی که، قانونگذار یک چرخش نسبت به «مجرم» بودن معتاد در مقابل «بیمار» بودن وی دارد. همچنین توجه ویژه به مواد روان‌گردان صنعتی غیر دارویی و اضافه کردن آن به مواد قانونی، دانست. بنابراین سعی بر آن است که به نقد و بررسی این قانون پرداخته و نقاط قوت، ضعف و موفقیت‌ها یا شکست‌های احتمالی آن را بیان کنیم.

از آنجایی که جرایم مواد روان‌گردان از جمله جرایم کلان می‌باشد، مقابله مؤثر با این دسته از جرایم در مقابل (جرایم خرد) شیوه خاص خود را می‌طلبد به طوری که می‌توان گفت در این دسته از جرایم بسیج تمام نهادهای جامعه، هماهنگی بین قوا و همکاری و مشارکت همگانی در ابعاد داخلی و بین‌المللی را نیازمند است به گونه‌ای که استراتژی مقابله با این جرایم دارای سه رکن (قضایی، امنیتی، انتظامی و رکن فرهنگ و آموزشی) است.

به هر حال مبارزه‌ی مؤثر با پدیده اعتیاد و قاچاق، مستلزم طراحی برنامه‌های راهبردی دراز مدت در سطح ملی با استفاده از نظریات متخصصان، تعریف اهداف بلند مدت و کوتاه مدت و تقسیم کار مناسب و مسئولیت‌پذیری نهادهای تعریف مسئولیت‌ها، نظارت و پاسخگویی آن‌ها می‌باشد.